

Curs de literatura dramatica

(După Saint-Marc Girardin)

Lupta omului în privința durerii fizice

De la începutul Cristianismului, teatrul și literatura au fost mai cu deosebire spiritualiste. În zilele noastre numai, literatura, fără a înceta a lua ca subiect și suferința morală, a dus această suferință până la durerea fizică. Ea a materializat durerea morală, pe când Grecii care reprezentau de bună voie durerea fizică, o idealizau cu ajutorul frumosului. Astfel, ei se ridicau de la corp la spirit; noi urmăm calea contrarie. Ei înaintau puțin câte puțin spre spiritualismul creștin; noi recoborâm spre materialismul păgân.

Să luăm un exemplu :

Noi iubim frumusețea; dar n-o adorăm. Grecii o iubeau și o adora. Pentru dășii, zeii trebuiau să fie frumoși; Pluton, era și el frumos, cu toate că era zeul infernului. Când Grecii reprezentau pe oameni, trebuiau să fie frumoși; tablourile și statuile lor reprezentau numai obiecte și figuri frumoase.

— *Cine vorești să'ți deseneze chipul, când nimeni n'are ochi să te vadă...*
zice o veche epigramă.

Grecii aveau spaimă de portrete, adecă de chipul celui din tăiu venit astfel grecii, atât de mult urau reprezentarea fidelă a personajelor ilustre prin tablouri sau statuile, încât un *erou*, trebuia să obțină trei mări victorii pe rând, și d'abia atunci 'i se ridica statuia, care să semene cu adevăratul lui chip.

Cu această frică de *urât*, pictorii și statuarii greci, aveau grijă de a nu reprezenta nici odată ecscesul pasiunii; durerile și mâniile ecstreme ating până la des gust, și dezgustul este urât. Și într'adevăr, când omul sfâșiat de durere, mai are o rază de speranță, sufletul și prin urmare figura păstrează încă un fel de ținută și un echilibru în atitudinile sale. Și tocmai această ținută și echilibru fac frumusețea morală și materială, ce voia să exprime arta greacă. Este lesne de înțeles că aceia ce se întâmplă cu arta grecilor trebuie să spunem și pentru poezia lor, adecă, ei păstrați aceiași moderațiune și în pasiunile ce depingeau în poemele lor. Imaginațiunea antică: (fiind că numai poezia era interpretul imaginațiunii populare) credea că pasiunea îndată ce e dusă până la ecsces, omul dispăre; idee foarte adevărată și profundă, care face fondul *filosofiei Metamorfoselor lui Ovidiu*, așa cum o numim noi astăzi. Indată ce o pasiune întrece forțele inimei omenești, poezia antică recurge la minuni: preferă miracolul în locul ecscerațiunii.

Arta antică, cu o dibăcie admirabilă, pentru a depinge pasiunile, alege momen-

tu care precedă ecscesul, sau că trecând peste acest ecsces, ajunge la miracol care înfășoară tot restul, astfel că arta antică face mai mult efect asupra imaginațiunii decât arta modernă, care se silește a ecscrime ecscesul pasiunilor. Arta modernă voește să nu rămăe nimic de zis. Ce rămăe atunci să mai ghicească imaginațiunea publicului?... Și e bine a se lăsa adeseor publicului a ghici singur idea poetului sau a statuarului.

Sophocle, *in Philoctet*, nu se teme a reprezinta suferința fizică : dar nu trebuie să credem că el avea gustul urâtului. El a găsit în tradițiunii, că Philoctet, mușcat de un șarpe și părăsit de Greci în insula Lemnos, făcea să urle stăncile de strigătele lui dureroase ; Sophocle a păzit tradițiunea. Cicerone impută lui Sophocle, că ar fi arătat eroul seü, nu numai în cele mai sfășietoare plăngerı, ceia ce este permis, dar că inspăimântă chiar insula prin gemetele lui. 1) La teatru, plăngerile înăbușite nu produc mult efect. Aceia ce trebuie să admirăm în Sophocle, este arta poetului, care a lăsat eroului rănile lui, strigătele și tristele sfășieri ale durerii fizice, dar care alături cu durerea fizică a pus și pasiuni morale care să intreacă emoțiunea, ce produce aspectul suferinței. Acest rănit, nu cugetă numai la rănile sale, el urăște pe Ulyse și pe Atrizii, cari l'au părăsit în insula pustie ; și, chiar dacă s'ar vindeca sub zidurile Troei, el nu voește să ducă Atrizilor săgețile victorioase ale lui Hercule. El merge mai departe : regretă pe tatăl seü, țara sa și dulcile țermuri ale Sperchiului, plănge moartea lui Achile și a lui Ajax, și Neoptolem se inspăimântă, vënd pe Philoctet, suferind în părăsire, avënd încă lacrimi pentru a plănge nenorocirile altora. În fine, când el părăsește insula și peștera în care zăcuse, nu o părăsește cu scărbă și nerăbdare, precum face bolnavul care scapă de pat ; el lasă rămas bun stăncilor, care l'au adăpostit, fântănei care l-a răcorit și în fine locurilor în care a suferit zece ani, — și tocmai aci este frumusețea. Astfel că, inima acestui bolnav, nu numai că nu e nesimțitoare, nu numai că suferința corporală nu-l ridică emoțiunea morală, dar Philoctet resimte mânia, ura, afecțiunea, regretul, în fine toate simțimentele cari compun inima omenească. Prin urmare acest ecsces al naturii morale asupra naturii materiale a lui Philoctet, este trăsura principală a caracterului seü.

Astfel dar, Grecii ecscrime suferința fizică ; dar o supunea legilor frumosului

Astfel ei o idealizau, produceau o emoțiune care mișcă sufletul, fără ansă a' l'obosi. Filosofia și artele se uniră, la Greci, pentru a face să predomine natura morală asupra naturii materiale : artele, pr'n cultul ce aveau pentru frumusețe, care egzista numai în liniștea sufletului, de unde vine și liniștea corpului ; filosofia respândind idea că spiritul este superior corpului. Această remășiță progresivă a spiritului asupra corpului prepară lumca la criștianism, care fu triumful naturii

1) Quamobrem turpe putandum est, non dico de ere (nam id quidem interdum est necesse), sed saxum illud lemmum lamore Philoctetæo funestare (*De fin. lov. II, 29*).

morale asupra naturii materiale ; și printr'o armonie admirabilă, cultul frumosului conducea pe oameni la cultul binelui.

În antichitate, literatura, sfârșise, sub influența filosofiei, prin a da preferință spiritului în locul corpului. În zilele noastre literatura urmează calea contrarie ; astfel, ea caută a reprezenta la teatru suferința materială. Când punem pe scenă un bolnav, îi dăm o astfel de boală care să ție pept suferinței morale ; așa ne bună și altele. În infirmități, facem același lucru ; căutăm mutismul, surzimea, orbă, etc. Deci, literatura actuală, a rămas spiritualistă, întru ceia ce privește alegerea subiectelor dar este materialistă prin expresiune.

Să studiam această metamortoză.

Altă dată, expresiunea simțimentelor făcea parte din chiar natura lor : avea un ce curat și înalt, câte odată era prea abstractă. Fie care simțiment al sufletului are o senzațiune care-i corespunde. Dar nici odată pe atunci, vorba care arată senzațiunea nu lua locul vorbei care arată simțimentul ; adică literatura se silea a scoate în relief sufletul omului iar nu corpul. În zilele noastre, am voit nu numai a depinge simțimentele inimii omenești, dar am dorit să le și forfecăm, și ele, fiind din natură fine, scapă de foarfecile literaților, și astfel, cu voce sau fără voce a trebuit să luăm senzațiunile în locul simțimentelor. În adevăr, senzațiunea este mai expresivă și mai robustă ; ea este relativ mai voluminoasă, și convine mai ușor genului adoptat de moderni.

Această predominare a senzațiunii asupra simțimentului este unul din cele mai singulare efecte ale stilului modern. Noi, reprezentăm, ca și predecesorii noștri, pasiunile sufletului, ura, mânia, gelozia amorului, frăgezimea maternă ; dar le reprezentăm ca pasiuni corporale, le materializăm, în cretină că le fortificăm ; le facem brutale, crezând că le dăm energie.

În romanul lui Victor Hugo, intitulat *Notre Dame de Paris*, o biată nenorocită, trăește între patru ziduri umede, închisoare, prevăzută c'o singură ferăstrue. — Această femeie este pe jumătate nebună, din ziua în care a pierdut pe fiica sa, copil de 4 ani, pe care 'i-l răpiseră Egipteni. Ea regăsește pe fiica sa, dar o regăsește pe când scăpase de la eșafod și era urmărită de garzi armați. Mama, o ascunde în închisoarea sa, și nu voește s'o dea calăului. Atunci, marele preot, poruncește să dărime închisoarea și să răpească pe Esmêrlda din acest azil unde mama ei o credea în siguranță. Situațiunea e teribilă și puternică : mama înnebunește, și când guzii vin să'i smulgă copilul iată cum poetul depinge disparea ei :

— „Când mama auzi topoarele sfărâmand locuința sa, scoase un strigăt spăimântător ; apoi începu să umble prin închisoarea sa cu o iuteală nedescrisă. Nu mai zicea nimic, iar ochii săi erau înflăcărați. De o dată luă o piatră și o aruncă asupra garzilor. Dar cu cât ga zi spărgeau zidul, cu atât mama 'și strângea mai

ult copilul. Intr'un moment, disperată, văzu pietrele căzând, și începu a striga
 bat 'l lua vocea, intocmai ca fiară sălbatică, care se află în neputință de a 'și a-
 përa puil. Semëna cu o panteră, cu ochii roșii și cu mâinele gata a sfașia." —

Dar aceasta nu este o durere omenească; disperarea nu este nici a unei femei
 nici a unei mume; este o nebună furioasă, o sălbatică; mania este schimbată în
 furoare, instinctul a înlocuit simțimentul, sufletul a cedat corpului. În acest caz
 dar, trebuie să ne amintim de un vers al lui Terențiu :

Homo sum · humani nil a me alienum puto.

Sunt om, și nu mă mișcă nimic ce nu este omenesc,

Th M Stoenscu

LUI ALEX. A. MACEDONSKI

Am citit adesea versuri și 'ncântat de armonie
 M'am luptat cu mine însu-mi și mereu m'am întrebat :
 Pentru ce ca și poeții simt durerea cea mai vie
 Și nu pot ca să fiu încă un poet adevărat ?

Când sub sarcina'i grozavă, dezbrăcat de-orî-ce plăcere
 Iaș condeiul, pe hârtie, tot amarul a'mi goli,
 Densul se împotrivește ca să'mi dea vre o mângâiere
 Și mărindu-mi suferința nu mi o poate potoli !

Și am scris ca toate-aceste zile 'ntregi câte o dată
 Și am plâns cu toate-aceste nopți întregi, însă 'n zadar,
 Chiar pe-aceste biete versuri e vie-o lacrimă uscată
 Vrënd ca să jertfesc ca „tine” pe „al „Muzelor altar !

O ! De-aș fi putut atunci, "Muzele să le prind toate
 În mânia-mi fără margini gitul le aș fi răsucit !
 Dacă ele împart daruri pënë chiar la rupti în coate,
 Pentru ce și 'n al meu suflet poezia n'aș sădit ?

Dar citind frumoasa'ti carte, ca școlarul ce citește
 Ca să 'nvețe o lecțiune pentru-un dascăl înăspřit,
 Am aflat că poezia n'ci-o dată nu'și clădește
 Cuibul său, de cât pe creaca unui traiu nenorocit !

Craiova.

Gregorin Panaitescu